

Ez a szöveg az *International Society of Ethnobiology* (www.ethnobiology.org) etikai kódexének (*ISE Code of Ethics*) tükörfordítása. Az eredeti szöveg ezen az oldalon olvasható: <http://ethnobiology.net/what-we-do/core-programs/ise-ethics-program/code-of-ethics/>

A fordítást Gyenes Adrienn készítette. Szakmailag ellenőrizte: Alföldi Zoltán, Varga Anna
Helyesírás szempontjából ellenőrizte: Dimény Orsolya A szöveget szerkesztette: Varga Anna
A fordítást támogatta: *Táj és Ember Népfőiskolai Kulturális és Természetvédő Közhasznú Egyesület* (www.tajesember.hu)

A szöveggel, illetve a témával kapcsolatban felmerülő gondolatokat, javaslatokat, javításokat a varga.anna@gmail.com címre írják meg számunkra! További tervünk, hogy létrehozunk az ISE Code of Ethics-ére alapuló, de a közép-európai viszonyokhoz jobban illeszkedő etikai kódexeket, illetve, hogy aktívan résztvegyünk ISE Code of Ethics újragondolásában.

Ezekkel kapcsolatban is várjuk javaslataikat!

Előre is köszönünk minden segítséget!

A Nemzetközi Etnobiológiai Társaság Etikai Kódexe

A Nemzetközi Etnobiológiai Társaság (*International Society of Ethnobiology*, a továbbiakban **ISE**) által készített etikai kódex hivatott tükrözni a Társaság elképzeléseit, valamint biztosítja a megfelelő keretet az etnobiológiai kutatásokhoz kapcsolódó tevékenységeknek és döntéseknek. A célok között szerepel, hogy megkönnyítse a kutatások etikus elvégzését, a kölcsönösen előnyös és méltányos kapcsolatok kialakítását, gyümölcsöző együttműködésekkel megalapozzon egyfajta mély elköteleződést, és támogassa egy minden résztvevő esetében kölcsönös felelősségvállalás kialakulását. Az Etikai Kódex egy olyan élő dokumentum, amely folyamatosan követi a körülmények változását, és megalapozza azok értelmezését. A Társaság feltételével összhangban az ISE minden tagja őszinte elköteleződéssel tartja magát az Etikai Kódexhez.

Az Etikai Kódex egy Preambulumból, egy Célkitűzésből, 17 Alapelvből, 12 Gyakorlati Irányelvből és egy Szószedetből áll.

Az Alapelvek az alábbiak:

- Elsődleges jogok és felelősségek
- Önmeghatározás
- Elidegeníthetlenség
- Hagyományörzés
- Aktív részvétel
- A teljes megismerés támogatása
- Méltányosság, az érintettek előzetes hozzájárulása
- Bizalom
- Tisztelet
- Aktív védelem
- Elővigyázatosság
- Kölcsönösség, kölcsönös haszon és egyenlő elosztás
- A hagyományos közösségek kutatásának támogatása
- A dinamikus interaktív körforgás
- Helyreállítási tevékenység
- Hitelesség
- Szorgalom

Az Etikai Kódex által szorgalmazott alapvető érték a **tudatos figyelmesség (mindfulness)**, azaz a tapasztalataink, a tetteink és a másokkal szembeni felelősségünk folyamatos figyelembevétel. Az dokumentum elismeri, hogy az olyan kutatásokból, amelyek a hagyományos közösségekben élő emberek (adatszolgáltatók) hozzájárulása nélkül történtek biológiai és kulturális károk származtak. A Kódex kijelenti az ISE elkötelezettségét a közös munka mellett, amelynek feltételei az következők: támogatni kell a hagyományos életmódú emberek kultúrájának és nyelvének közösségi szintű megőrzését és fejlődését, el kell ismerni a bennszülött népek kulturális és intellektuális tulajdonukhoz való jogát, tiszteletben kell tartani, és meg kell védeni a ma még sok esetben pontosan nem ismert, de létező kapcsolatokat a kultúrák, nyelvek és a biológiai diverzitás között; valamint hozzá kell járulni ahhoz, hogy az etno-biológia területén pozitív, jótékony hatású és harmonikus kapcsolatok alakuljanak ki az érdekelt felek között.

Az Etikai Kódex alkalmazandó minden kutatásra, gyűjteményre, adatbázisra, publikációra, képre, hang- vagy videofelvételre, valamint a kutatások bármilyen egyéb eredményére, továbbá minden olyan a kutatáshoz köthető tevékenységre, ami a hagyományos tudás vagy a flóra és fauna gyűjtemény, továbbá a közösségek biokulturális örökségének megismerésére és védelmére irányul.

Az Alapelvek és a Gyakorlati irányelvek a hagyományos forrás jogain alapulnak, segítik az igazodást az adott nemzeti és nemzetközi jogszabályokhoz, valamint a hagyományos gyakorlat által felállított szabványokhoz. Elismerik a kutatni tervezett közösségen belül létező hagyományos- és szokásjogot, protokollt és a saját módszereket. Szándékuk szerint szeretnék támogatni és elősegíteni, de nem meghaladni a közösségi szintű folyamatokat és döntéshozatali struktúrákat, felismerve azt, hogy a bennszülött, hagyományos és helyi kultúrákban élő embereket érintő kutatásokat esetenként meg kell feleltetni a közösségi protokollnak és gyakorlatnak. Amennyiben ezek a helyi elvárások és az ISE Etikai Kódexe nem összeegyeztethető, úgy minden résztvevő felet arra bátorítunk, hogy működjön együtt a megfelelő gyakorlat kidolgozása érdekében.

AZ ETIKAI KÓDEX

Az Etikai Kódexet az ISE tagok 2006. november 8.-án, a 10. Nemzetközi Etnobiológiai Kongresszuson fogadták el Chiang Rai-ban, Taiföldön, amelyhez a későbbiekben egy Vezetői összefoglalót és egy Szószedetet is csatoltak. A két említett kiegészítést a 11. Nemzetközi Etnobiológiai Kongresszuson fogadták el 2008. június 26.-án Cusco-ban, Peruban. Az ISE Etikai kódexének a teljes és legfrissebb verzióját ezekből együttesen állították össze.

Az ISE Etikai Kódexe egy keretrendszer biztosít a döntésekhez és az etnobiológiai kutatásokhoz, valamint a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek lebonyolításához. Az Etikai Kódex alapjai a Belém-i Nyilatkozatig nyúlnak vissza, amit 1988-ban a Nemzetközi Etnobiológiai Társaság megalapításakor írtak alá, Belém-ben, Brazíliában. Több mint egy évtizeden keresztül formálódott, így készült el az ISE tagok közös megbeszélésein és megállapodásain alapuló, összefoglaló dokumentum.

Az Etikai Kódex öt részből áll: Preambulum, Cél, Alapelvek, Gyakorlati irányelvek és Szószedet. Az Etikai Kódex az ISE elképzeléseit tükrözi, ahogy ez az ISE alapító okiratának 2.0 cikkében is megjelenik:

Az ISE elkötelezett amellyel, hogy jobban megértse az emberi társadalmak és a természetes környezetük között fennálló múltbéli és jelenkori bonyolult kapcsolatrendszeret. A Társaság

minden erőfeszítést megtesz annak érdekében, hogy harmonikus együttélés jöjjön létre az emberiség és a Bioszféra között, teszi mindezt a jövő generáció javára. Az etnobiológusok elismerik, hogy a bennszülött emberek, hagyományos életközösségek és helyi közösségek kritikus jelentőségűek mind a természetmegőrzés, mind pedig a kulturális és nyelvi diverzitás megőrzésének érdekében.

Az ISE minden tagja őszintén elfogadja önmagára nézve kötelezőnek, a tagság feltételeként az Etikai Kódexet.

PREAMBULUM

A „tudatos figyelmesség” koncepciója egy fontos érték, amelyet azért építettek bele a Kódexbe, hogy felhívja az ezt alkalmazók figyelmét arra, hogy teljes mértékben tisztában kell lenniük azzal, hogy mit tudnak, mit tehetnek, és mit nem; valamint, hogy milyen tevékenységeket folytathatnak, és miket nem.

Elismerjük, hogy régen sok olyan kutatást végeztek a bennszülött emberek, hagyományos életközösségek körében, amelyek az ő előzetes hozzájárulásuk, beleegyezésük nélkül történt, és emiatt ezek a kutatások nemcsak kárt okoztak nekik, de hátrányosan befolyásolták a jogaikat és a biokulturális örökségükkel kapcsolatos felelősségüket.

Az ISE arra törekszik, hogy valódi kapcsolatokat és együttműködéseket építsen ki a bennszülött, helyi emberek és a kutatók között, ezáltal is elkerülve azt, hogy a múltban elkövetett hibák állandósuljanak. Így tovább tudjanak haladni a pozitív fejlődés irányába, hasznos és harmonikus kapcsolatokat kialakítva az etnobiológia területén.

Az ISE felismerte, hogy a kultúra és a nyelv szervesen kötődik az adott földhöz és területhez, és hogy a kulturális és nyelvi diverzitás elválaszthatatlan kapcsolatban áll a biológiai diverzitással. Ebből következően az ISE elismeri a bennszülött népek, a hagyományos és a helyi életközösségek felelősségét és jogait a kultúrájuk és nyelvük megőrzésében és folyamatos fejlesztésében, továbbá, hogy ők irányítsák, és felügyeljék a saját területüket és tradicionális forrásaikat, ami kulcsfontosságú a földi diverzitás minden formájának megőrzésében.

CÉL

Az Etikai Kódex fő célja, hogy megkönnyítse az etikus és igazságos kapcsolatrendszer kialakítását:

- Optimalizálja a pozitív eredményeket, és minden lehetséges módon csökkentse az etnobiológusok kutatásainak és minden hozzájuk kapcsolódó tevékenységnek a hátrányos hatásait (minden lehetséges formában, beleértve az alkalmazott kutatást és a fejlesztésre irányuló munkálatokat), amelyek megzavarhatnák a bennszülött embereket vagy felbomlaszthatnák a közösségeket, és eltéríthetnék őket a saját maguk által választott életformától.
- Biztosítson egy alapelvekből és gyakorlati útmutatókból álló keretet az ISE tagok számára, ahhoz, hogy akik részt vesznek vagy részt terveznek venni hasonló kutatásokban, főleg olyanokban, amelyek a hagyományos tudásra, flóra- és faunaelemek gyűjtésére és minden más, a biokulturális örökségi elemre irányulnak.
- Az ISE elismeri, támogatja és elsőbbségben részesíti a bennszülött népek és a hagyományos életközösségek azon törekvését, hogy maguk végezzék el a kutatásokat, és hogy saját tulajdonukat képezzék a kutatási anyagok, gyűjtemények, képek, felvételek, adatbázisok és publikációk. Ez az Etikai Kódex azzal a céllal született,

hogy bátorítsa a bennszülött népeket és hagyományos életközösségeket, hogy a saját közösségükben maguk folytassanak kutatásokat a saját javukra.

- Továbbá az Etikai Kódex útmutatóul szolgál az etnobiológusok és más kutatók, valamint üzletvezetők, politikai döntéshozók, kormányok, civil szervezetek, akadémiai intézmények, támogató szervezetek, és mindenki más számára, akik jelentőségteljes kapcsolatot keresnek a bennszülött emberekkel és a hagyományos életközösségekkel, és el akarják kerülni, hogy a régi sérülések állandósuljanak ezekben az emberekben, közösségekben.
- Az ISE úgy véli, hogy ahhoz, hogy a fentiek szerint kialakított partnerkapcsolatok sikerrel járjanak, minden érintett kutatási tevékenységnek (beleértve a tervezést, az alkalmazást, az elemzést, a jelentést és az eredmények gyakorlatba való átültetését) együttműködőnek kell lenniük.
- A kutatás során globálisan kell végig gondolni az emberiség szükségleteit, valamint az átfogó tudományos szabványok fenntartását, mindemellett azonban tudomásul kell venni, és tiszteletben kell tartani a bennszülött népek és a hagyományos életközösségek kulturális integritását.
- Komoly elköteleződést nyilvánítunk ki az együttműködések fontossága mellett, valamint kölcsönös felelősségtudat szükséges minden résztvevő fél részéről ahhoz, hogy elérjük az Etikai Kódex, és ezáltal az ISE céljait.
- Ez az Etikai Kódex elismeri, és tiszteletben tartja a kutatás alapjául szolgáló közösség szokásjogait, protokolljait és gyakorlati módszereit.
- A kutatásnak támogatnia kell, valamint lehetővé kell tennie, hogy ezek a folyamatok a közösség saját szabályai szerint működjenek, azonban nem szabad ezen a szinten túllépni, illetve a közösségi szintű döntéshozatalba beleszólni. Elő kell segítenie a közösségre összpontosuló, a résztvevő felek által megtárgyalt kutatási feltételek létrehozását, amelyek támogatják a közösséget a saját céljaik elérésében.

ALAPELVEK

A Kódex alapelvei magukba foglalják, támogatják, és egyben megtestesítik a hagyományos források jogi koncepciójának alkalmazását, ahogy az az ISE Alapító Okiratának második mellékletében található nemzetközi alapelveken és gyakorlatokon alapuló okiratokban már megfogalmazódott, azonban nem korlátozódik szigorúan csak ezekre. Az alapelvek megkönnyítik a nemzeti és nemzetközi jogszabályok, valamint a szokásjog által felállított sztenderdeknek való megfelelést. Az Etikai Kódex alapkövetelményeit a következő Alapelvek taglalják.

1) Az elsődleges jogok és a felelőségek alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népek, a hagyományos életközösségek és a helyi közösségek elsődleges joggal bírnak, érdekeltek és kulturálisan felelősek a bioszféra azon szeletéért (beleértve mind a levegőt, a földet, az összes vízfolyást és természetes nyersanyagot), ahol hagyomány szerint laknak/élnek. A fentiekbe beletartozik minden tudás, intellektuális tulajdon és hagyományos forrásjog, amely az általuk használt forrásokhoz kapcsolódik.

2) Az önmeghatározás alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népeknek, hagyományos életközösségeknek és helyi közösségeknek joguk van az önmeghatározáshoz (vagy a helyi szintű önmeghatározáshoz a helyi közösségek esetében). Az emberekkel és közösségekkel való munkájuk során a kutatók,

valamint a kutatásba bekapcsolódott szervezetek elismerik, és tiszteletben tartják ezeket a jogokat.

3) Az elidegeníthetlenség alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek és a helyi közösségeknek elidegeníthetetlen joguk van a hagyományos területeikhez és természeti erőforrásaikhoz (beleértve a magukban, az emberekben rejlő biológiai és genetikai forrásokat is), valamint a mindezekhez kapcsolódó hagyományos tudáshoz. Ezek a jogok természetüknél fogva közösek, de ugyanúgy tartalmazhatnak egyedi jogokat is. A bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek és a helyi közösségeknek saját maguknak kell meghatározniuk az érintett forrásaik vonatkozásában, hogy a fenti jogok milyen jellegűek, mikre vonatkoznak, és milyen mértékben elidegeníthetőek.

4) A hagyományos őrzés alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népek, hagyományos életközösségek és helyi közösségek olyan kötelezettséggel és felelősséggel bírnak az ökoszisztémával való holisztikus összeköttetés miatt, hogy a kultúrájukon, identitásukon, hagyományaikon, nyelvükön, mitológiájukon, spirituális hitvilágukon, szokásjogaikon és hagyományos módszereiken keresztül mindezt meg kell őrizniük, és fenn kell tartaniuk, a saját önmeghatározásuk szerint.

5) Az aktív részvétel alapelve

E szerint az alapelv szerint létfontosságú, hogy a bennszülött népek, a hagyományos életközösségek és a helyi közösségek a kutatás és a hozzá kapcsolódó egyéb tevékenységek összes fázisában aktívan részt vegyenek, a kezdetektől a befejezésig, valamint az eredmények gyakorlatba való átültetésében. Az aktív részvételbe beletartozik a kutatás megtervezésébe való együttműködés is, hogy az megfeleljen a helyi szükségleteknek és prioritásoknak, valamint hogy biztosítva legyen az eredmények felülvizsgálata a publikáció és közzététel előtt, az összegyűjtött információk pontossága, és az Etikai Kódex által felállított sztenderdeknek való megfelelés.

6) A teljes megismertetés alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népeket, a hagyományos életközösségeket és a helyi közösségeket teljes mértékben tájékoztatni kell a tervezett kutatás természetéről, kiterjedéséről és végső céljáról (ide értve a célt, a módszertant, az adatgyűjtést, valamint az eredmények közzétételét, és a gyakorlati alkalmazásba való átültetését). Ezeket az információkat olyan formában szükséges közölni, hogy az érintettek megértsék, számukra lokális szinten használható legyen, valamint tekintettel kell lenni a közlés során a tudásuk mértékére, a kulturális preferenciáikra, és az általuk használt közlésmódokra.

7) Az érintettek előzetes hozzájárulása

A képzettek előzetes hozzájárulásának mind egyedi, mind csoport szinten meg kell előznie a kutatást, még pedig a szerint, ahogy azt a közösség irányítási szintje megkívánja. Ez az előzetes hozzájárulás egy olyan folyamat, amely a kapcsolaton alapul, és a kutatás minden fázisában folyamatosan fenntartott. E szerint az alapelv szerint egy ilyen előzetes hozzájárulás megköveteli a kutatást megelőző oktatási folyamatot, amely kétnyelvű, és interkulturális módszereket és eszközöket alkalmaz annak érdekében, hogy biztosítsa minden résztvevő fél számára a kutatás megértését. Továbbá ez az alapelv elvárja, hogy minden, a kutatás által közvetlenül érintett közösség teljes körű és közérthető információban részesüljön a kutatás mibenlétéről, valamint a lehetséges eredményekről és azok alkalmazásáról, ideértve minden előrelátható hasznot vagy kárt (akár kézzelfogható, akár nem). A bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek, és a helyi közösségeknek jogukban áll, hogy döntsenek

bármely programról, projektről, tanulmányról, vagy tevékenységről, amely közvetlenül érinti őket. Azokban az esetekben, amikor a tervezett kutatás szándékai, vagy a hozzá kapcsolódó tevékenységek nem felelnek meg az emberek vagy a közösségek érdekeinek, jogukban áll elutasítani azt.

8) A bizalmasság alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek és a helyi közösségeknek a pusztá diszkréciójukból következően jogukban áll, hogy kizárják a publikálásból és/vagy bizalmasan kezeltessenek minden olyan információt, ami a kultúrájukkal, önmeghatározásukkal, nyelvükkel, hagyományaikkal, mitológiájukkal, spirituális hitvilágukkal és származásukkal kapcsolatos. A kutatásban résztvevő felek felelőssége, hogy legyenek tisztában a helyi tudásmegosztás és innováció követelményeivel, és ezeknek tegyenek eleget, különös tekintettel a szent és titkos tudásra vonatkozólag. Továbbá az információk bizalmas kezelését garantálniuk kell a kutatóknak és minden lehetséges további felhasználónak. A bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek, és a helyi közösségeknek joguk van a privát szférához és az anonimitáshoz, a saját kívánalmaik szerint.

9) A tisztelet alapelve

E szerint az alapelv szerint a kutatóknak tiszteletben kell tartaniuk a bennszülött népek, a hagyományos életközösségek és a helyi közösségek egységességét, hagyományait, kapcsolatait, a kultúrájuk erkölcsi rendjét és spirituális felfogásukat.

10) Az aktív védelem alapelve

E szerint az alapelv szerint a kutatók aktív lépéseket kell, hogy tegyenek annak érdekében, hogy megvédjék és elősegítsék a bennszülött népek, a hagyományos életközösségek és a helyi közösségek saját környezetükkel kialakított kapcsolatát, ebből következően pedig támogassák a kulturális és a biológiai változatosság fenntartását.

11) Az elővigyázatosság alapelve

Ez az alapelv rámutat a kulturális és biológiai közösségek között végbemenő folyamatok összetettségére – ebből következően pedig az etnobiológiai és egyéb kutatások bizonytalan hatásaiban rejlő veszélyekre. Az elővigyázatosságra intő alapelv arra figyelmeztet, hogy proaktívnak és előrelátónak kell lenni, hogy azonosítani tudjuk és megelőzhessük az esetleges biológiai vagy kulturális károkat, amelyeket a kutatási tevékenységek, vagy az eredményeik okozhatnak, még akkor is, ha kutatási tevékenység és a létrejött károsodás közötti ok-okozati kapcsolat tudományosan nem bizonyított. Mindezen kulturális és biológiai károsodások előrejelzéséhez és összegzéséhez ismerni kell a helyi kritériumokat és indikátorokat. Ebből következően a bennszülött embereket, a hagyományos életközösségeket és a helyi közösségeket teljes mértékben be kell vonni a kutatási folyamat minden részébe. Továbbá ez az alapelv szintén magába foglalja annak a felelősségét, hogy elkerüljük a külső vagy idegen koncepciók és sztereotípek alkalmazását a kutatás során.

12) A kölcsönösség, a kölcsönös haszon és az egyenlő elosztás alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek és a helyi közösségeknek – mivel az ő tudásuk és forrásaik kerülnek felhasználásra – jogukban áll, hogy osztozzanak és profitáljanak mind a kézzelfogható, mind az egyéb kutatási folyamatokból és a létrejött eredményekből. Ezek közvetlenül vagy közvetetten akár gyarapodhatnak is a kutatás hosszabb vagy rövidebb ideje alatt. A kölcsönös haszon és az egyenlő elosztás az érintett közösség kívánalmai szerint és a kulturális szokásaiknak megfelelő módon kell történnük.

13) A hagyományos közösségek kutatási támogatásának alapelve

Ez az alapelv azt támogatja, hogy a bennszülött népek, a hagyományos életközösségek és a helyi közösségek saját maguk végezzenek kutatásokat, a saját ismeretelméleteik és módszereik alapján, továbbá, hogy ők maguk alakítsák ki a saját tudásmegosztási módszereiket, valamint a saját szükségleteik szerint hasznosítsák az így létrehozott gyűjteményeket, adatbázisokat. Szükséges, hogy a kutatásba, a későbbi fejlesztésekbe és közös intézkedésekbe a lehető legnagyobb mértékig beépítsük a képzés- és technológiamegosztás lehetőségét, valamint a teljesítménynövelést a közösségek és a helyi intézmények számára.

14) A dinamikus interaktív körforgás alapelve

E szerint az alapelv szerint a kutatás és minden hozzá kapcsolódó tevékenység nem kezdhető meg addig, amíg nincs ésszerű bizonyosság arról, hogy minden folyamatlem – (a) előkészület és kiértékelés, (b) teljes alkalmazás, (c) kiértékelés, közzététel és az eredmények visszacsatolása (*feedback*) a helyi közösségek számára érthető formában, (d) képzés és oktatás a projekt szerves részeként, beleértve az eredmények alkalmazását – véghezvihető. Ezért minden projektet úgy kell tekinteni, mint kommunikációk és interakciók folyamatos körforgását.

15) A helyreállítási tevékenység alapelve

E szerint az alapelv szerint minden erőfeszítést meg kell tenni annak érdekében, hogy a bennszülött népeknek, a hagyományos életközösségeknek és a helyi közösségeknek ne származzon kára a kutatásból, a hozzá kapcsolódó tevékenységekből és a létrejött eredményekből. Amennyiben jelen Etikai Kódex alapelveinek betartása ellenére valami károsodás történik, tárgyalást kell kezdeményezni az érintett bennszülött népekkel, hagyományos életközösségekkel és helyi közösségekkel annak érdekében, hogy milyen helyreállítási tevékenységeket szükséges elvégezni ahhoz, hogy orvosoljuk, vagy mérsékeljük a káros következményeket. Minden ilyen helyreállítási tevékenység esetében, ha az az adott helyzetben megfelelő és elfogadható, az eredeti állapot visszaállítására kell törekedni.

16) Az elismerés és a hitelesség alapelve

E szerint az alapelv szerint a bennszülött népeket, a hagyományos életközösségeket és a helyi közösségeket a preferenciájuknak megfelelően el kell ismerni, továbbá minden olyan publikációban vagy nyilvánosságra hozatalban, amihez előzetesen hozzájárultak, hitelt érdemlően fel kell tüntetni mind a közvetlen, mind a közvetett hozzájárulásukat a kutatás tevékenységeihez. A közös szerzői lehetőséget is vizsgálni kell az olyan esetekben, ahol ez releváns. Ez az elismerés és hitelesség egyenlő mértékben vonatkozik a kutatás másodlagos, vagy további alkalmazásaira, és a kutatók minden tőlük telhetőt el kell, hogy kövessenek, hogy a publikációkban az eredeti források minden esetben megjelenjenek.

17) A szorgalom alapelve

E szerint az alapelv szerint a kutatóktól elvárt, hogy feltérképezzék és megértsék a helyi viszonyok működését, mielőtt kutatási kapcsolatot létesítenének az adott közösséggel. Ez a megértés magában foglalja az elköteleződést a helyi kormányzati rendszerhez, kulturális szabályokhoz és protokollhoz, társadalmi szokásokhoz és etikethez való alkalmazkodást. A kutatóktól elvárt, hogy a lehető legteljesebb mértékig a közösség nyelvén folytassák le a kutatást, ami folyékony nyelvhasználatot, vagy tolmács alkalmazását teheti szükségessé.

GYAKORLATI IRÁNYELVEK

A következőkben ismertetett gyakorlati irányelvek célja, hogy az előzőekben felsorolt alapelvekhez gyakorlati alkalmazásokat társítson. Felismerve azt, hogy az Etikai Kódex egy élő dokumentum, amelynek időről-időre alkalmazkodnia kell a megváltozott körülményekhez és azok értelmezéséhez. Amíg nem tisztázódnak le az adott esetre vonatkozó új irányelvek, addig az Alapelveket kell referencia pontnak használni a megfelelő döntések és gyakorlat kialakításához.

Ehhez hasonlóan elismerjük azt is, hogy azoknak a bennszülött vagy helyi embereknek, akik a saját közösségükben a saját javukra folytatják a kutatást, igazodniuk kell a saját protokolljaikhoz és alkalmazott gyakorlatukhoz. Amennyiben ellentmondás merül fel az irányelvek és a helyi kötelezettségek között, minden érintett fél együttműködik abban, hogy a megfelelő gyakorlat kerüljön kialakításra.

A Gyakorlati Irányelvek vonatkoznak minden – és egyben az összes – kutatásra, gyűjteményre, adatbázisra, publikációra, képre, audio- vagy videofelvételre, illetve a kutatás és a hozzá kapcsolódó tevékenységek bármilyen termékére.

1. Mielőtt bármilyen kutatási tevékenység megkezdődne, szükséges, hogy a helyi közösség a kutatásban hatáskörrel rendelkező intézményét(eit), illetve azok kutatással kapcsolatos szándékait megértsük és átlássuk, valamint hogy tisztában legyünk az adott közösség kulturális protokolljával. Öszinte és komoly erőfeszítések szükségesek ahhoz, hogy folyamatosan növeljük mindezek megértését, amelyekhez elengedhetetlen a helyiekkel való folyamatos kommunikáció és az aktív részvétel a teljes kutatási folyamat során.

2. Az érintettek előzetes hozzájárulásának meg kell előznie minden kutatási tevékenységet. Ideális esetben egy ilyen hozzájárulás írásban és/vagy hangfelvételen kerül rögzítésre, olyan nyelvet, amelyet a kutatásban résztvevő minden fél tisztán ért. A hozzájárulást a közösség legrepresentatívabb elöljáróival, vagy tanácskozó testületekkel egyeztetni kell.

3. Fenti hozzájárulás részeként minden lehetséges és logikusan előrelátható eredményt, hatást, a kutatásra vonatkozó tényt bemutatunk a várhatóan érintett közösségeknek, törekedve arra, hogy biztosítsuk a kölcsönös megértést. Ezek az alábbiak lehetnek:

a. A közösségek, kutatók és minden egyéb résztvevő fél számára lehetséges előnyök (akár kézzelfogható, akár nem) teljes skálája.

b. A logikusan előrelátható károsodások (akár kézzelfogható, akár nem) mértéke.

c. Minden, kutatás folyamataiba becsatlakozó személy vagy szervezet ismertetése. Ahol szükséges, ott megadásra kerül a kapcsolati információ, valamint az intézmény kutatás-etikai testületének elérhetőségei, illetve az etikai hozzájárulása az adott kutatáshoz.

d. A kutatásban résztvevő személyek és szervezetek minden támogatója/szponzora.

e. Minden olyan szándék, ami a kutatások eredményeinek reklámozására irányul, vagy akár potenciális reklámozási lehetőségeket vetít előre, és amelyben a projektben résztvevők, vagy harmadik fél – aki hozzáférhet a kutatás eredményeihez akár közvetlenül (vagyis kapcsolatba lép a kutatókkal vagy a közösségekkel) vagy közvetetten (vagyis publikációkon keresztül) – érdekeltté válhat.

4. Mielőtt elindulna a kutatás, az alábbiakat kell biztosítani a kutatás támogatóinak:

a. A projekt teljes mértékben megtárgyalásra került a lehetségesen érintett közösségekkel, annak érdekében, hogy a kutatás feltételei az Alapelveknek megfelelően kerüljenek kidolgozásra.

b. A kutatás jóváhagyása minden érintett közösség esetében a saját irányító hatóságuk által meghatározott módon történt.

c. Minden egyéb engedélyt és hozzájárulást beszereztek az önkormányzattól, valamint a többi helyi- és nemzeti hatóságtól, amelyeket a helyi, nemzeti és nemzetközi jog-szabályok előírnak.

5. Minden személynek és szervezetnek, akik részt vesznek a kutatási tevékenységekben, az egész folyamat során őszinte elköteleződéssel és tisztelettel kell viseltetniük az összes lehetségesen érintett közösség kulturális normái és méltósága iránt. Ez azt is jelenti, hogy az információkat, az állat-, növény- és ásványpéldányokat, vagy éppen a kultúrához köthető adatokat holisztikus szemlélettel, a közösségek normáinak és hitvilágának tiszteletben tartásával gyűjtik, és így is publikálják őket. Ez magába foglalja a származási adatbázisok támogatását vagy létrehozását, azzal a céllal, hogy a gyűjtemények az eredeti származásukig biztosan visszakövethetők legyenek. Mindez a hitelesség és a jogos elismerés érdekében történik, továbbá egy, a „kutatás előtti” állapot létrehozására irányul a jövőbeni tulajdonjogi követelések kezelése miatt, valamint a fent részletezett gyűjtemények és azok származékainak felhasználására irányuló közös megegyezéssel feltételekhez vezető hozzájárulási folyamatok egyszerűsítésére.

Bátorítjuk a kutatókat arra, hogy az általuk gyűjtött információkat regisztrálják a helyi adatbázisokban és regiszterekben, és használják ki az ezekben az adatbázisokban rejlő lehetőségeket (például a közösség alapító okiratai), továbbá, hogy a lehető legteljesebb mértékben támogassák, és építsék ki a közösség saját adatkezelését.

Nem szolgálhat a kutatásban részt vevő közösségek kulturális integritása és megélhetése ellen semmilyen intellektuális tulajdonnal kapcsolatos tulajdonjogi követelés vagy a közös kutatási munka során megszerzett tudás gyakorlatban történő alkalmazása.

6. A kutatás közös megegyezéssel létrejött feltételeit olyan megállapodásban kell lefektetni, mely minden résztvevő fél számára tisztán érthető nyelvet és nyelvezetet használ. Ez a megállapodás az alábbi elvárásoknak kell, hogy megfeleljen és ezekhez alkalmazkodjon:

a. Írásban és/vagy hangfelvételen kerül rögzítésre, amennyiben ehhez a közösség hozzájárult, törekedve a helyi nyelvezet használatára. Ha az írás vagy a hangfelvétel-rögzítés a kulturális szokások szerint tilos, a résztvevő feleknek együtt kell működniük, hogy egy elfogadható dokumentálási módszert találjanak a megegyezésre.

b. A megállapodás azután születhet meg, miután a kutatással érintett közösséget teljes mértékben tájékoztatták a kutatás mibenlétéről, létrejött az érintetteknek az információ közlésén alapuló hozzájárulása, amely kiterjed a kölcsönös előnyökre és az egyenlő elosztásra, a kompenzációra, a helyreállító tevékenységekre, és minden egyéb olyan témára, ami a kutatás során felmerülhet.

c. A fent megnevezett (6b) elemek viszonyulását írja le a minden előrelátható potenciális hasznosítási módhoz és a kutatási eredmények (ideértve mindenféle származékot, amelyek lehetnek biológiai vagy más egyéb minták, fényképek, videó- vagy hangfelvételek, nyilvános közvetítések, fordítások, az elektronikus média útján történő kommunikáció, beleértve az internetet is) tulajdonjogaival kapcsolatos ügyekhez. Ebből kifolyólag részletesen és pontosan meg kell egyezni a kutatás folyamataival, adataival és közvetlen vagy közvetett eredményeivel kapcsolatos tulajdoni-, fenntartási-, használati- és ellenőrzési jogosultságokról és feltételekről.

d. Ki kell emelni a kutatáshoz való minden hozzájárulást, hiteles forrást, szerzői és társszerzői munkát, valamint az elismerést, ami kijár minden kutatásban résztvevőnek, nagyra értékelve ezáltal mind az akadémiai, mind pedig a kulturális és a helyi szakemberek munkáját.

e. Szükséges részletezni, hogy hogyan és milyen formában kell a megszerzett információt és az eredményeket megosztani az összes kutatásban érintett közösséggel, továbbá biztosítani kell, hogy az adatok hozzáférhetősége és formátuma megfeleljen az adott közösségek elvárásainak. Közösségi adatkezelési rendszerek, mint például helyi adatbázisok és regiszterek létrehozását a lehető legnagyobb mértékig támogatni kell.

f. Kitér arra, hogy a potenciálisan szent, titkos vagy bizalmas dolgokkal kapcsolatban milyen értelmezések születtek, ezeket hogyan szükséges kezelni és kommunikálni – ha egyáltalán sor kerül erre – a kutatásban részt vevőknek egymás között és ezen túl a nyilvánosság felé.

7. Célokat, paramétereket és közös megegyezésen alapuló feltételeket kell felállítani, amelyekbe minden kutatásban résztvevő félnek bele kell egyeznie, még a kutatás megkezdése előtt. Köztudott, hogy a közösen folytatott kutatások, természetüknél fogva ismétlődő sémákat mutathatnak, ezért helyenként változtatásokra, az adott körülményhez/helyzethez való igazításra van szükség. Amennyiben egy ilyen helyzet előáll, abban az esetben ezekre a változtatásokra fel kell hívni a kutatásban résztvevők figyelmét, és azokhoz minden résztvevő félnek hozzá kell járulnia.

8. Ha a kutatásban felhasználandó információkra vagy anyagokra az adott közösségek és országok moratóriumot hirdettek, akkor azt az ISE minden tagjának, továbbá az ISE-hez csatlakozott szervezeteknek tiszteletben kell tartaniuk és alkalmazkodniuk kell azokhoz annak ellenére, hogy ez akadályozhatja a kutatást – kivétel persze, ha a moratórium alóli mentességben részesült a kutatás.

9. A kutatási anyagok bármilyen oktatási célú felhasználása következetes kell, hogy legyen, és tiszteletben kell, hogy tartsa a közösségek kulturális integritását, sőt, amennyiben megoldható a gyakorlatban, a közösségekkel együtt kell megalkotni ezeket a tananyagokat – lehetőség szerint közös használatra.

10. Minden létező projektanyag kezelésére, ami egy ISE tag vagy ISE-hez csatlakozott szervezet tulajdonában van, felügyelete vagy ellenőrzése alatt áll, jelen Etikai Kódex szabályai az irányadók. Minden, a kutatással érintett közösséget a lehető legteljesebb mértékig tájékoztatni kell ezeknek az anyagoknak a létezéséről, továbbá arról, hogy joguk van az egyenlő elosztáshoz, kompenzációhoz, helyreállító intézkedésekhez, tulajdonjoghoz, repatriáláshoz, vagy más egyéb jogosultsághoz, amennyiben az releváns. Az előzetes hozzájárulást nem úgy kell értelmezni, hogy szerzői jog által nem védett biokulturális információk kerülnek felhasználásra. A szorgalom alapelve pedig azt hivatott biztosítani, hogy a tudás származása és eredeti forrásai – illetve ezek származékai – a lehető legteljesebb mértékig lekövethetők a későbbi hasznosítás során, valamint a publikációkban.

11. Amennyiben a projekt során felmerül, hogy a kutatásban résztvevő valamelyik fél az ökoszisztémára káros módszert alkalmaz, a résztvevő felekre hárul, hogy ezeket a módszereket és a hatásaikat feltárják az elkövetőknek, és kísérletet tegyenek arra, hogy közösen megoldást találjanak a problémára, mielőtt a helyi közösséget és/vagy önkormányzatot értesítenék az említett módszerről és a lehetséges hatásairól.

12. Az ISE tagoknak őszintén arra kell törekedniük, hogy megfontolják és biztosítsák, hogy a projekt céljai, tervezése és finanszírozása megfeleljen az interdiszciplináris és kultúrák közötti kutatási feltételeknek, valamint illeszkedjen az ISE Etikai Kódexéhez. Mindehhez szükséges lehet az alábbi elemek előzetes mérlegelése:

- tág határidők, hogy minden engedélyt be lehessen szerezni;
- közös megegyezésen alapuló feltételek és egymás közötti folyamatos kommunikáció; kiegészítő finanszírozási lehetőségek;

- olyan kutatás-etikai, illetve a szellemi tulajdon jogával kapcsolatos megfontolások, amelyek kiegészítik a támogató intézmény Etikai Kódexét és/vagy üzletpolitikáját, vagy akár ellenkeznek azzal/azokkal;
- további adatszolgáltatás és az eredmények folyamatos közzététele;
- folyamatos kommunikáció a résztvevő felek között a kutatási tevékenységekről, amely megkívánja a folyékony nyelvhasználatot vagy tolmács alkalmazását.

Az ISE tagoknak törekedniük kell arra, hogy felhívják a támogató testületek, az akadémiai intézmények és mások figyelmét a kutatások Etikai Kódex szerinti elvégzése esetén potenciálisan megnövekedő idő- és anyagi vonzatokra.